

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

Hösten 2011
Lärarytildningen
AU3

Pedagogisk dokumentation i förskolan

Vad, hur och varför?

Författare
Annika Schmidt
Sandra Westergård

Handledare
Bengt Selghed

www.hkr.se

Pedagogisk dokumentation i förskolan

Vad, hur och varför?

Abstract

Efter att den reviderade läroplanen för förskolan, Lpfö98/10, trätt i kraft har kravet på pedagogisk dokumentation i förskolan ökat. Denna studie undersöker förskollärares tankar om, och arbete med pedagogisk dokumentation i förskolan, med fokus på de didaktiska frågorna vad, hur och varför? Resultatet visar på en övervägande positiv syn hos förskollärare. Även negativa aspekter så som tidsbrist, kompetensbrist samt olika synsätt på vad den pedagogiska dokumentationen är har framkommit i undersökningen.

Ämnesord: Pedagogisk dokumentation, portfolio, dokumentationsmaterial, förskola

INNEHÅLL

1 Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte.....	5
1.3 Problemformulering.....	6
2 Litteraturgenomgång.....	6
2.1 Läroplanen, Lpfö98/10, om pedagogisk dokumentation.....	6
2.2 Reggio Emilia – en bakgrund till pedagogisk dokumentation.....	6
2.3 Dokumentation för verksamheten.....	8
2.4 Dokumentation för barnen.....	10
2.5 Portfolio – ett sätt att dokumentera.....	11
2.6 Kritiska aspekter på pedagogisk dokumentation.....	13
2.7 Slutsatser av litteraturgenomgången.....	14
3 Metod.....	15
3.1 Metodbeskrivning.....	15
3.2 Val av intervjupersoner.....	15
3.3 Etiska överväganden.....	16
3.4 Genomförande.....	16
3.5 Bearbetning och analys av intervjuer.....	17
4 Resultat och analys.....	18
4.1 Vad består den pedagogiska dokumentationen av?.....	18
4.1.1 Olika sätt att utföra pedagogisk dokumentation.....	18
4.2 Vad gör förskollärarna med materialet?.....	19
4.2.1 Användning av material för verksamheten.....	19
4.2.2 Delaktighet med barnen och omvärlden.....	19
4.3 Hur ser förskollärarna på den pedagogiska dokumentationen i förskolan.....	20
4.3.1 Ökad kvalitet i förskolan.....	20
4.3.2 Tidskrävande.....	20
4.3.3 Hinder i arbetslaget.....	21
5 Diskussion.....	22
6 Metoddiskussion.....	26
7 Förslag på fortsatt forskning.....	27
8 Sammanfattning.....	27
Litteraturförteckning.....	28

Bilagor

- 1 Intervjufrågor
- 2 Utdrag ur samtliga intervjuer

1 INLEDNING

Pedagogisk dokumentation i förskolan innebär att verksamheten kontinuerligt ska dokumenteras, för att senare utvärderas och reflekteras kring. Detta ska göras för att kunna ge barnen i förskolan så bra möjligheter till utveckling och lärande som möjligt (Lpfö98/10).

1.1 Bakgrund

Kravet på att visa pedagogernas arbete utifrån nya premisser har gjort pedagogisk dokumentation till ett viktigt verktyg. Det finns även ett ökat behov av att utvärdera verksamheten på förskolorna (Lenz Taguchi, 1997). Föräldrar, invånare i kommunerna samt ledningen i kommunerna kräver att få se vad som erbjuds av de olika förskolorna (Lenz Taguchi, 1997). McKenna (2005) menar att arbetet med barns portfolier delger barnet, föräldern och läraren, och även samhället i övrigt möjlighet att ta del av förskolans verksamhet och utveckling. En portfolio kan enligt oss kort beskrivas som en samling dokument av ett barns aktiviteter och arbeten i text och bild. McKenna (2005) hävdar att genom dokumentation synliggörs alltså förskolans aktiviteter och utveckling både för dem på förskolan och för de utanför förskolan. Att använda dokumentationen till att förbättra arbetsprocesser, granska arbetet och se att det fortgår i riktning mot målen är av största betydelse. Enligt läroplanen för förskolan, Lpfö 98/10, skall pedagogisk dokumentation genomföras regelbundet för att främja barns utveckling och lärande, samt för att höja kvalitén i verksamheten. Det är även ett krav att utreda vilka metoder som kan användas för att främja villkoren för att barn ska kunna lära, känna trygghet, utvecklas samt ha roligt i förskolan (Lpfö98/10). Vår erfarenhet är att sedan den reviderade läroplanen för förskolan tillkommit har det uttryckts en oro på förskolor vi har vikarierat på, kring det ökade kravet på pedagogisk dokumentation. Frågor och tankar vi hört, har belyst hur tiden ska räcka till, vad som ska dokumenteras samt på vilket sätt den pedagogiska dokumentationen ska ske.

1.2 Syfte

Vårt syfte är att undersöka vad pedagogisk dokumentation i förskolan kan bestå av enligt förskollärares uppfattningar, samt hur de ser på den pedagogiska dokumentationen.

1.3 Problemformulering

Vår problemformulering är utifrån ovanstående bakgrund:

Vad, hur och varför pedagogisk dokumentation i förskolan?

2 LITTERATURGENOMGÅNG

Historiskt sett är dokumentationen i Sverige av den utvecklingspsykologiska modellen som innebär att pedagogerna försökt se var respektive barn befinner sig gentemot generella normer för ett barn i samma ålder. Det är dock något som behöver förändras, pedagogerna behöver bli pedagogiskt intresserade och se vad barnen gör. Den kultur vi har växt upp i präglar oss i vad vi tittar efter i dokumentation och hur vi ska gå vidare (Wehner-Godée, 2000).

2.1 Läroplanen, Lpfö98/10, om pedagogisk dokumentation

Enligt läroplanen för förskolan, (Lpfö98/10) ska förskolans kvalitet på ett fortlöpande sätt dokumenteras, utvärderas, följas upp för att på så sätt utvecklas och skapa goda möjligheter för lärande och utveckling. Det står att förskolan därför måste ha en god inblick i barnens lärande och utveckling och i denna inblick kunna se varje barns erfarenheter och kunskaper. Parallellt med denna inblick behövs kunnande om hur verksamheten på ett meningsfullt och lustfyllt sätt kan ta tillvara på barnens vetgirighet och intressen, samt hur barnens kunskaper förändras över tid.

Det krävs även, enligt Lpfö98/10, att verksamheten kontinuerligt utvärderas för att kunna förbättra den och på så sätt ge barnen så bra möjligheter som möjligt för lärande och utveckling. Utvärderingen är alltså till för att bli medveten om eventuella åtgärder att vidta för att förbättra arbetsprocesser, samt synliggöra om arbetet stämmer överens med läroplanens mål. Denna utvärdering ska göras med ett tydligt barnperspektiv och både barn och föräldrar ska göras delaktiga i utvärderingsarbetet.

Genom dokumentation ska arbetslaget följa upp och analysera barnens lärande och utveckling, och samtidigt utvärdera hur verksamheten arbetar i enlighet med läroplanen för att möjliggöra utveckling och lärande för barnen (Lpfö98/10).

2.2 Reggio Emilia – en bakgrund till pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation härstammar från Reggio Emilia, en italiensk pedagogik, som har det som en del av sin pedagogiska filosofi. Det är en metod för att kunna läsa, lyssna och

känna av vad barn kommunicerar, för att senare kunna analysera, diskutera och reflektera över detta. Dokumentationerna utgör en del av verksamheten och är en möjlighet för pedagogerna att fördjupa sin förståelse för barnens förhållande till världen (Wehner-Godée, 2000).

Reggio Emilias pedagogik bygger på att barnen kan lära, utforska, samspela med vänner, lärare, omgivningen och samhället (McKenna, 2005). Buldu (2010) menar att inom Reggio Emilias pedagogik ses barnen som aktiva skapare av sina egna kunskaper, och att dokumentation är ett verktyg för kommunikation. Denna dokumentation av lärandeprocessen ska delas med barnen genom synliga medel så som bilder och konkreta arbeten för att framkalla reflektion hos barnen. I Reggio Emilia-pedagogiken är dokumentation alltså en självklar del. Den har en nyckelfunktion att synliggöra för barnen deras tidigare aktiviteter, som blir en utgångspunkt för fortsatt lärande (Buldu, 2010).

Pedagogisk dokumentation är både en process i sig, och ett innehåll i en större process. Som process är det hur man använder innehållet för att framkalla dialoger och reflektioner kring det pedagogiska arbetet. Till innehåll räknas materialet i den pedagogiska dokumentationen, och det kan då vara saker som barnen har gjort, fotografier, videor och observationer med mera (Buldu, 2010).

McKenna (2005) hävdar att pedagogerna ses som medsökare i barnens lärprocesser när de undersöker omgivningen genom att upptäcka sammanhang och ställa hypoteser. Inom Reggio Emilia betonas det att barnen har många språk för att uttrycka sig och kommunicera. Inom Reggio Emilia-pedagogiken påstås det att barnens tankar stärks genom att de i sin pedagogik är hängivna till att skapa goda förutsättningar för lärande. För att förstå barnens sätt att tänka samt se deras utveckling är det av stor vikt att dokumentera deras många olika sätt att uttrycka sig. En avgörande del av pedagogiken för att synliggöra barnens lärande är dokumentation med olika medel. Dokumentation inom Reggio Emilia görs av olika anledningar. Dessa är dels för att underlätta för pedagogerna att utbyta idéer med varandra, dels för att göra föräldrarna delaktiga och visa barnens erfarenheter. Ytterligare anledningar är att lärarna ska förstå barnen bättre, att lärarna ska kunna utvärdera sitt arbete bättre samt att visa barnen att deras arbete är betydelsefullt. Dokumentation utgör även ett arkiv som visar barnens och lärarnas historia, alltså skolans historia. McKenna (2005) hävdar vidare att Reggio Emilias dokumentation ger barnen möjligheter att upptäcka tidigare erfarenheter och tillsammans skapa nya erfarenheter av de undersökta lärandeobjekten med hjälp av konkreta bilder och ord från tidigare aktiviteter. Dokumentation blir på så sätt ett verktyg för livslångt lärande och hjälper till att utveckla den pedagogiska verksamheten.

2.3 Dokumentation för verksamheten

Enligt McKenna (2005), måste det finnas pedagogisk dokumentation för att kunna visa på förskolans kvalitet. Vidare utgör dokumentationen ett underlag för diskussion och utvärdering av verksamheten för alla berörda. En förutsättning för detta är att pedagogernas och barnens röster blir hörda och kommunicerade till andra.

Inom Reggio Emilia skiljs det på begreppen *se* och *observera*. Vid en observation, för dokumentation, finns en intention och ett val av perspektiv. Det går inte att återberätta allt barnen gör och säger, ett val av fokus måste ske (Wehner-Godée 2000). Det som dokumenteras skildrar inte den exakta verkligheten. Personen som dokumenterar skapar en relation mellan barnen och sig själv. Det går inte att dokumentera utan att själv vara involverad i processen. Det innebär att dokumentation är subjektiv, särskiljande och kontextuell. Det som dokumenteras utgör ett val, bland många andra val, i det valet är pedagog subjektiv. Likaså innebär det som väljs bort också ett val (Wehner-Godée 2000).

Vidare anser (Wehner-Godée 2000) att materialet i en dokumentation speglar vad barnen gör, säger och deras arbete och hur pedagogerna relaterar till detta. Materialet kan vara bandinspelningar, anteckningar, fotografier, filmer och barnens egna arbeten. Detta material gör det pedagogiska arbetet både auditivt och visuellt.

Wehner-Godée (2006) hävdar även att i allt barnen gör går det att se signaler som berättar om deras förståelser, färdigheter och fantasier. Dessa erfarenheter skiljer sig från barn till barn, och därför är det viktigt att observera barnen samt dokumentera verksamheten för att upptäcka och skapa en förståelse för dessa skillnader. Genom att barnen uppmärksammas med i vad han/hon håller på med, kan pedagogen skapa nya utmaningar för att fördjupa detta arbete, och på så sätt blir verksamheten meningsfull för barnen.

Dahlberg & Lenz Taguchi (1994) påstår att medvetenheten och följderna av pedagogens handlingar tillsammans med barnen och vad barnen gör själva ökar genom dokumentation. Det utgör sedan en grund för att reformera och utveckla pedagogens eget arbete. Dokumentationen kan också medföra att barnen får en tydlig identitet. Genom att reflektera över dokumentationen får pedagogerna möjlighet att utveckla nya tankar kring barnens interagerande, lärande och kunskapande. Utan kommunikation och dialog om dokumentationen sker ingen förändring. Genom dessa diskussioner kan teori och praktik knytas samman. Dokumentationen utgör en lärprocess och är samtidigt en viktig grund för fortbildning och utvärdering. Den är också del i att skapa förtroende för verksamheten. Dokumentationen blir en offentlig röst för förskolan/skolan som ges en synlig identitet. Det är

viktigt för föräldrarna och samarbetet med dem. Korp (2003) anser att dokumentationen även kan utgöra en grund för det offentliga samtalet om verksamheten.

McKenna (2005) menar att den pedagogiska dokumentationens innehåll består av vad barnen säger och gör, barnens arbeten samt pedagogernas förhållningssätt till barnen och deras arbete. Dokumentationen utgör underlag för reflektioner på ett metodiskt och demokratiskt sätt som innefattar att pedagogen både själv och tillsammans med andra pedagoger, barnen själva, föräldrar och politiker reflekterar över materialet, det pedagogiska arbetet. Dahlberg & Lenz Taguchi (1994) menar att dokumentation innebär att verksamheten synliggörs. Målet är att dels synliggöra barnens arbete och kunskapande för dem själva men även för föräldrar, samhället och pedagogen.

Enligt Wehner-Godée (2000) kan pedagogen efter reflektion över sitt arbete med barnen bli mer medveten om deras nyfikenhet, lust, sätt att uttrycka sig och tankar samt hur han/hon själv ska agera. Dokumentationen synliggör barnens sätt att lära och tänka för pedagogen. Varje arbete som ett barn har gjort innehåller en process. Det viktiga är att genom dokumentation synliggöra denna process och inte resultatet. Processen visar mer på barnens kreativitet än själva resultatet. Denna process måste pedagogen även tolka och ställa hypoteser kring för att förstå och upptäcka barnens upptäckarprocess (Wehner-Godée, 2000).

Buldu (2010) skriver att *formativ bedömning* är ett sätt för pedagogen att se var barnen befinner sig i sitt lärande, vart de behöver nå och de bäst tar sig dit. Formativ bedömning innebär enligt Skolverket (2010) att undervisningens mål är tydligt, att läraren tar reda på var eleven befinner sig i förhållande till målet, för att sedan återkoppla till eleven hur denne ska arbeta vidare mot målet. Buldu (2010) kopplar den formativa bedömningen till pedagogisk dokumentation, och menar att dokumentationen ska användas till att synliggöra barnens lärprocesser, istället för att enbart bedöma resultatet. Detta för att förbättra barnens lärande och ge pedagogerna möjlighet att förändra verksamheten samt göra föräldrarna delaktiga i barnens lärande.

Wehner-Godée (2006) hävdar att kameran och bandspelaren är bra verktyg i den pedagogiska dokumentationen för att ha som grund vid diskussioner. Att anteckna i spaltdokumentationer vad barnen säger och gör är också ett arbetssätt för att både under tiden och efteråt reflektera kring det. Reflektionerna blir underlag för vad som kan göras vidare, vad som behöver fokuseras på och/eller förändras. Vidare tar hon upp videofilm som ett starkt medium i arbetet med dokumentation, då det på ett tydligt sätt kan upplevas vad som görs, hur det görs och vad som sägs direkt efter inspelningen.

Wehner-Godée (2006) skriver att det finns många olika metoder för pedagogen att dokumentera både sitt eget agerande tillsammans med barnen och barnens arbete. Detta kan sedan barnen och pedagogen analysera under tiden eller efteråt för att se hur barnens lärprocesser utvecklas. På så sätt fördjupar pedagogen både kunskapen om konsekvenserna av sina egna handlingar och kunskapen om och förståelsen för barnens lärande och kunskapande.

Dokumentation ska pågå kontinuerligt i verksamheten och öppna nya dörrar för vad som kan göras och inte enbart vara ett slut på ett projekt. Pedagogisk dokumentation handlar inte enbart om att sätta upp barnens alster på väggarna. Enligt Reggio Emilia är målet att synliggöra barnens kunskapande och olika förmågor och att förändra den egna pedagogiska verksamheten. För att kunna göra det måste dokumentationen reflekteras kring (Wehner-Godée, 2000).

2.4 Dokumentation för barnen

McKenna (2005) anser att barnen bör ses som inflytelserika och bidragande till beslutsfattande i vad som ska ske i verksamheten. Detta för att de är aktiva deltagare i sin omvärld. Pedagogisk dokumentation bör därför ses som en värdefull metod, och integreras i verksamheten för små barn, då detta gör barnens röster hörda.

Buldu (2010) påstår att genom att barnen får diskutera kring varandras arbeten lär de av varandra, och delar tankar tillsammans. Detta uppmuntrar barnen att bli involverade och få godkännande och råd av både kamrater och pedagoger, vilket i sin tur ger barnen självkännedom och självförtroende. Björklund Boistrup (2006) hävdar att barn som reflekterar över sin lärandeprocess lyckas bra med sina arbeten.

För att synliggöra variation i barnens olika sätt att tänka och uttrycka sig, samt för att de ska få hjälp att förändra och utveckla saker de gjort, är det av vikt att dokumentera ur barnens perspektiv. Barnens tankar kan utvecklas och fördjupas genom att reflektera över variationer. En förutsättning för detta är att dokumentationen är direkt kopplad till barnen och inbjuder till egen reflektion (McKenna, 2005). Buldu (2010) tar upp tankar om att genom att arbeta med dokumentationen tillsammans med barnen får de möjlighet att fördjupa, stärka och förtydliga sin förståelse kring innehållet.

Genom att dokumentera och observera hur aktiviteter kommer igång kan idéer ges till vad som går att använda till igångsättare. Många barn finner det roligt att arbeta utifrån bilder som pedagogerna har satt upp på väggarna. Genom att synliggöra barnens olika strategier för att

lösa problem för dem själva, kan de använda sig av någon annans metod för att komma vidare (Wehner-Godée, 2000).

Lenz Taguchi (1997) anser att genom dokumentation lär sig pedagogen både om sig själv som pedagog, men även mycket om barnen och hur de förhåller sig till omvärlden. Barnen ska ses som subjekt och pedagogen ska låta dem stå i centrum och upptäcka själva, istället för att lägga fokus på själva lärandet och på så sätt objektifiera barnen. Det som är intressant är barnens egna uttryck och förhållningssätt som blir viktigt, och den pedagogiska dokumentationen gör att barnens individuella, och ibland gemensamma, tankar blir synliga. För att barnen ska kunna kommunicera tankar, kunskaper och upplevelser använder de sig av till exempel bilder, ord och teckningar, som vid senare tillfälle kan används av pedagogen för att återkoppla och synliggöra barnens tankar för att skapa ytterligare reflektion. Det arbetas med reflektioner och dessa reflektioner sker mellan barnen, mellan pedagogerna och mellan förskolan och familjen.

2.5 Portfolio – ett sätt att dokumentera

McKenna (2005) skriver att arbetet med portfolier i Sverige är inspirerat av Reggio Emilia. Arbetet med individuella portfolier i förskolan har ökat i popularitet som en metod att visa på barnens lärande. Med hjälp av portfolion har barnen möjlighet att reflektera över sitt eget lärande.

I den pedagogiska dokumentationen ingår det att göra barnen delaktiga i processen. Barnen måste göras medvetna om vad de kan samt vad som kan utvecklas (Wehner-Godée, 2006). Portfolions innehåll speglar barnets intresse, vilket synliggörs för pedagogen som kan anpassa verksamheten och därmed öka barnens intresse för att lära. Portfolion byggs gradvis upp med delar representerade av barnens aktiviteter och intressen under en längre period för att synliggöra barnens lärandeutveckling. Innehållet kan bestå av bilder med fokus på det enskilda barnet i olika aktiviteter, barnens reflektioner kring vad de gör, tänker och säger. I kvalitetsbedömningar blir ofta barnens röster förbisedda, men genom sin portfolio ges barnen en röst i dessa diskussioner (McKenna, 2005).

Ackelman (2001) skriver att portfolion ska vara ett stöd för lärare och föräldrar i att följa och leda barnens utveckling. En portfolio kan innehålla olika rubriker som är av betydelse för barnen. Rubrikerna kan till viss del vara tagna ur läroplanen som förskolan arbetar utifrån varje dag. Aktiviteterna som sedan förs in i portfolion ska användas som grund för reflektion och värdering som ska utgå från varje barns förutsättningar. Pedagogernas roll är att stötta

barnen vid reflektioner kring materialet med olika frågeställningar. Det är av vikt för pedagogen att förstå att arbete med portfolion tar tid, det kan vara bra att göra upp en plan för arbetet. McKenna (2005) hävdar att det är viktigt att alla är delaktiga, barn, föräldrar och pedagog. Barnets intresse guidar pedagogen och portfolions innehåll starkt, och resulterar i en verksamhet som ökar barnets intresse för att lära.

Korp (2003) anser att ett barns portfolio bör innehålla exempel på vad barnet har gjort bra, samt hur dessa arbeten kan förbättras. Den bör också innehålla icke slutförda och mindre lyckade insatser från olika tidpunkter, för att synliggöra barnens läroprocesser. Barnets egna reflektioner över sitt arbete och sitt framåtskridande samt tankar kring lärandemötena bör också finnas med.

Enligt McKenna (2005) ska en portfolio inte enbart visa dokumentation över vad barnen är bra på. Barnen ska utgå från det de har lyckats med och sedan gå vidare till det som behöver utvecklas. Det material som dokumenteras ska visa på utvecklingen hos barnen. Barnen får synliggjort för sig att de klarar av saker och utvecklas. Det kan i sin tur ge barnen bekräftelse och ökat självförtroende. Alla barn, precis som vuxna, har behov av att veta vad de klarar av. Med siktet inställt på framtiden kan barnen ta mer och mer ansvar för sin egen utveckling, bli delaktiga i den och utvärdera den. Diskussioner om vad barnen kan lära sig ökar motivationen och lusten hos dem. Med ständig reflektion över dokumentationen i portfolion lär barnen känna sig själva. Detta kan i sin tur leda till en fortsatt positiv utveckling. En förskolas portfolier blir även ett sätt att visa på vilken pedagogik som förskolan arbetar med för utomstående och kan utgöra en grund för diskussioner (McKenna, 2005).

Att använda sig av portfolier erbjuder även en möjlighet för verksamheten att lättare arbeta mot sina mål (McKenna, 2005). Detta hävdar även Buldu (2010), som skriver att i arbetet mot målet utgör pedagogisk dokumentation ett underlag för att förbättra barnens prestationer. Vidare tar McKenna upp en rapport av OECD, Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2001, där det står att dokumentationen är till för att pedagoger och föräldrar ska kunna reflektera över verksamheten och barnens välmående, inte för att utvärdera barnen mot yttre normer. Vallberg Roth & Månsson (2005) säger att dokumentation ofta används som bas vid utvecklingssamtal i förskolan för att ge tyngd och sakkunskap åt samtalet. Dessa samtal kan tydas som ett nytt sätt ”att bli barn på”. Buldu (2010) anser att syftet med pedagogisk dokumentation är att få syn på barnens kapaciteter i sig, inte att jämföra med de normer som kan finnas på barn i bestämda åldrar. Dessutom är syftet att synliggöra vad barnen klarar av med hjälp av stöd ifrån sin omgivning.

2.6 Kritiska aspekter på pedagogisk dokumentation

Buldu (2010) ser i sin studie att den pedagogiska dokumentationen inte görs helt problemfritt. Lärarna behöver tid att planera, reflektera, analysera och tolka det dokumenterade materialet. Att bestämma fokus på dokumentationen, hur dokumentationen ska presenteras och delas med barn och föräldrar samt samarbetet med kollegor är tidskrävande och ansträngande. Detta är något som även Kroeger & Cardy (2006) tar upp, då de kommit fram till att många lärare ofta upplever att tid, resurser och organisation skapar problem när det gäller dokumentation. Dock anser Buldu (2010) att värdet i lärprocessen som synliggörs i den pedagogiska dokumentationen väger upp de negativa aspekterna.

Wehner-Godée (2000) skriver om tidsaspekten som krävande, dock bör dokumentationen utbytas mot något annat och inte bli ytterligare en del av det dagliga arbetet. Förändringar kan vara att alla inte går ut samtidigt, göra arbeten i smågrupper, använda småstunder till renskrivning och val av bilder. De som har lyckats att göra pedagogisk dokumentation till en del av sin vardag menar att arbetet har blivit mer lustfyllt och de lär sig något nytt hela tiden.

Ett annat problem som pedagogerna enligt studien av Buldu (2010) såg, var att barnen förändrade sitt beteende när kameran användes. Lindgren & Sparrman (2003) tar upp aspekten kring hur barnen upplever det att bli dokumenterade. Dokumentationen innebär att handlingar och aktiviteter som sker dagligen på förskolan synliggörs. Det i sin tur kan leda till frågor om makt, att observera kontra att bli observerad. Den som blir observerad innehar en svagare position. Har den observerade möjlighet att inte delta i observationen? I dagens mångfaldssamhälle kan dokumentationen strida mot etiska och religiösa uppfattningar. Även Wehner-Godée (2006) tar upp videofilm som en form av dokumentation, och anser att denna form utgör en risk för kränkning av individen som observeras. Samtidigt hävdar hon att om pedagogerna använder dokumentationen i pedagogiskt syfte för att förstå barnen, samtidigt som de håller sig till de etiska regler som finns minskar risken för eventuell kränkning.

Buldu (2010) hävdar att det krävs kunskaper och färdigheter av pedagogerna när det gäller att planera pedagogisk dokumentation som en metod av formativ bedömning, genomföra observationer, fånga betydelsefulla stunder av barns sampel och lärandeerefareheter. Materialet ska även analyseras och tolkas för bevis på lärande. Pedagogerna ska ge feedback och återkoppling till barnen samt stöttning i barnens självbedömning.

Enligt Lenz Taguchi (1997) är pedagogisk dokumentation ett arbetssätt där det arbetas kollektivt och alla måste sträva åt samma håll. Alltså måste det finnas en samstämmighet och

vilja hos samtliga kollegor i verksamheten för att på ett givande sätt kunna arbeta med pedagogisk dokumentation.

2.7 Slutsatser av litteraturgenomgången

Vår slutsats, efter att ha tagit del av ovanstående litteratur är att pedagogisk dokumentation kräver tid, kompetens inom området samt ett gemensamt synsätt hos arbetslaget, kring vad som är pedagogisk dokumentation och hur den ska utföras. Dock är användningen av pedagogisk dokumentation positiv om dessa kriterier finns.

Med stöd av ovanstående väljer vi att basera vår studie på följande frågor:

- Vad består den pedagogiska dokumentationen av?
- Vad gör förskollärare med materialet?
- Hur ser förskollärare på den pedagogiska dokumentationen i förskolan?

3 METOD

Nedan beskriver vi hur vi har gått till väga i vår undersökning gällande metodbeskrivning, val av intervjupersoner, etiska överväganden, genomförande samt bearbetning och analys av intervjuer.

3.1 Metodbeskrivning

Då syftet med studien var att få reda på förskollärares tankar om pedagogisk dokumentation ansåg vi att intervjuer var den lämpligaste metoden. Vid en enkätundersökning med färdiga svar att kryssa i hade vi inte fått lika uttömmande svar, och studien hade då blivit kvantitativ (Patel & Davidsson, 2003), vilket inte var vårt syfte då vår studie är av det kvalitativa slaget. Bjurwill (2001) påstår att den så kallade intervjumetoden är den bästa metoden att använda vad gäller att få svar på hur en person tänker kring något eller vad personen har för uppfattningar om något. Enligt Patel och Davidsson (2003) används kvalitativ intervju för att få svar på en persons tankar kring en fråga eller ett ämne. Vidare menar Patel och Davidsson (2003) och Kvale & Brinkmann (2009) att det är bra om intervjuaren är förberedd och har kunskaper kring ämnet som ska behandlas. Viktigt att tänka på är då att intervjuarens förkunskaper inte påverkar intervjun i för stor utsträckning (Patel & Davidsson, 2003). Kvale & Brinkmann (2009) anser att kroppsspråk och tonfall inte går att förmedla när en intervju ska överföras från inspelat material till text, vilket innebär att texten blir fattig kontra den faktiska intervjun. Dock anser Denscombe (2009) att en intervju ansikte-mot-ansikte ger stora förutsättningar för att informationen man får är detaljerad och utförlig.

3.2 Val av intervjupersoner

Vi kontaktade sex förskolechefer på sex kommunala förskolor i nordöstra Skåne via mail, ingen hade Reggio Emilia profil. I detta mail sökte vi en förskollärare från varje förskola som ville ställa upp på intervju. Vi bad då om förskollärare med olika lång yrkeserfarenhet för att få bredd på materialet. Tyvärr var det endast en förskolechef som återkom med en informant. På grund av tidsbrist valde vi därför att själva kontakta förskollärare från fem olika förskolor, som vi har någon form av relation med sedan tidigare. Den ena intervjun ombokades på grund av sjukdom. En informant avbokade sin intervju kvällen innan intervjutillfället, varpå vi kontaktade en ny aspirant.

De intervjuade förskollärarna har olika lång yrkeserfarenhet som förskollärare. Samtliga sju förskollärare är kvinnor. Personen med kortast yrkeserfarenhet har arbetat som förskollärare i två år och personen med längst erfarenhet har arbetat som förskollärare i 30 år.

Vi har valt att benämna informanterna som Förskollärare1 (F1), Förskollärare2 (F2), Förskollärare3 (F3), Förskollärare4 (F4), Förskollärare5 (F5), Förskollärare6 (F6), Förskollärare7 (F7). Förskollärare5 och Förskollärare6 arbetar på samma avdelning och deltog i en och samma intervju.

F1, F4, F5, F6 och F7 arbetar på syskonavdelningar med barn i åldrarna 3-6 år. F2 och F3 är verksamma på avdelningar med barn i åldrarna 1-3 år.

3.3 Etiska överväganden

Då någon av oss haft någon form av kontakt med informanterna tidigare kan detta göra att de känner sig mer komfortabla i rollen som informanter. Patel och Davidsson (2003) skriver att det personliga förhållandet mellan frågeställaren och informanten påverkar kvalitén på intervjuens innehåll. Vidare hävdar de att visat intresse från intervjuaren influerar svaren från de intervjuade. Samtliga förskollärare informerades om att intervjun skulle spelas in och att de hade rätt att avbryta intervjun när som helst. Detta överensstämmer med riktlinjer i Patel och Davidsson (2003). Vi delgav även förskollärarna att endast vi, eventuellt vår handledare, examinerator samt opponenter kan få tillgång till det inspelade materialet, samt att det kommer att förstöras efter avslutad examination. Att delge denna information innan en intervju genomförs är något som även Kvale & Brinkmann (2009) anser är viktigt för ett korrekt professionellt arbetssätt. Vi har även tagit hänsyn till de fyra forskningsetiska principerna, som är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Informanterna fick ta del av intervjufrågorna innan intervjun, för att kunna vara förberedda och därmed mer avslappnade under samtalet.

3.4 Genomförande

För att kunna transkribera intervjuerna så sanningsenligt som möjligt använde vi oss av en diktafon under våra intervjuer, vilket enligt Denscombe (2009) kan medföra att informanten känner sig obekvämt. För att minska denna känsla informerades vi redan vid första telefonsamtalet att intervjun skulle spelas in, och vid intervjutillfället försökte vi skapa en så avslappnad stämning som möjligt.

Den första intervjun ägde rum i ett lekrum för barnen på förskolan. Vi satt ostört och utan avbrott. Under denna intervju visade förskolläraren oss deras dokumentationsmaterial. Den andra intervjun tog plats i ett mötesrum på förskolan. Även denna intervju var utan avbrott. Intervju nummer tre genomfördes i personalens konferensrum på förskolan utan något avbrott. Även denna förskollärare delgav oss material kring avdelningens dokumentation. Under den fjärde intervjun satt vi i ett litet konferensrum. Dörren öppnades vid ett tillfälle och där var även mycket störande ljud från angränsande rum. Vid det femte intervjutillfället ville två förskollärare från samma avdelning delta vid intervjun. Detta delgavs oss när vi kom till intervjun. Intervjun utfördes i ett litet mötesrum med störande ljud från en korridor bredvid. Den sista intervjun genomfördes utan avbrott och störningar på förskolechefens kontor. Efter denna intervju visade förskolläraren delar av arbetslagets dokumentationsmaterial. Intervjuernas längd varierade mellan fem och tretton minuter.

3.5 Bearbetning och analys av intervjuer

Samtliga intervjuer är transkriberade så med sanningen överensstämmande som var möjligt med tanke på den mänskliga faktorn. Transkriberingen utfördes med hjälp av datorns Windows Media Player. Därefter har vi arbetat med pappersutskrifter. Vi har läst och strukit under förskollärarnas svar utifrån våra frågeställningar. Detta för att finna gemensamma nämnare, men även tankar som skiljde sig mellan informanterna. Efter första sammanställningen gick vi tillbaka för att gå igenom materialet ytterligare en gång, detta för att säkerställa tillförlitligheten i vårt resultat och för att se att vi inte hade missat något av vikt. Vi har kategoriserat utefter aspekter som har varit tydligt framträdande vid sammanställningen av vårt intervjumaterial. Detta nämner Kvale & Brinkmann (2009) som en analys metod.

4 RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel redovisar vi vår empiriska studie för att få svar på följande frågor:

- Vad består den pedagogiska dokumentationen av?
- Vad gör förskollärare med materialet?
- Hur ser förskollärare på den pedagogiska dokumentationen i förskolan?

Resultatredovisningen bygger på en sammanställning av totalt sex intervjuer genomförda med förskollärare på olika förskolor inom samma kommun.

4.1 Vad består den pedagogiska dokumentationen av?

Nedan beskriver vi olika dokumentationsmetoder som framkommit i vår studie.

4.1.1 Olika sätt att utföra pedagogisk dokumentation

Dokumentationen utgörs ofta av bilder och text med koppling till förskolans läroplan. På ett flertal avdelningar har barnen någon form av egen mapp/pärm/portfolio där deras utveckling dokumenteras. Innehållet består då av material som visar på barnens utveckling. Exempel på detta kan vara handavtryck, fotavtryck, barnens egna alster, fotografier samt skrivutveckling vad gäller deras namn i första hand. Material som bilder med text lagras även i enskilda mappar på datorn. Även observationer och ljudinspelningar används som ett dokumentationsverktyg. Dessa överförs till dokument med text, bild och ofta anknytning till läroplanen. Som stöd i arbetet med pedagogisk dokumentation använder förskollärarna sig också av reflektionsprotokoll. Det framkom även i vår studie att på någon förskola arbetas det endast med pedagogisk dokumentation under lärarstudenters praktikperioder.

Vi har eh portfolio till barnen, eh där vi sätter in eh, ja vi har bland annat eh handavtryck, fotavtryck, självporträtt, och sen sätter vi in dokumentationer som vi gör då eh med till exempel där dom gått från och äta, bli matade och sen så börjar dom äta på egen hand med sked och sen så kniv och gaffel och så vidare, så såna mer med bilder och nån text och ibland koppling till läroplanen, inte alltid men.. Och så teckningar så att det blir som man då kan följa. Och den kommer också följa dom från småbarnsavdelningen upp till syskon. (F2)

Nedan följer ytterligare en utsaga som bekräftar ovanstående

Mm, först och främst så består den av en observation eller så. Det sker ju rätt så spontant i verksamheten under dan, att man snappar upp små bitar och ser barnen säger saker som man liksom

”aha, ja där har det hänt nånting” och sen att man då överför det i nåt slags dokument med text och bild och gärna anknytning till läroplanen. (F7)

4.2 Vad gör förskollärarna med materialet?

Här redovisas vad materialet används till.

4.2.1 Användning av materialet för verksamheten

Dokumentationen används för att utvärdera verksamheten. Genom pedagogisk dokumentation blir varje barn synliggjort och verksamheten påverkas för att följa barnets utveckling och lärande. För att sammanställa kvalitetsredovisningar blir dokumentationen viktig för att på ett tydligt sätt se vad som skett i verksamheten under året.

Men eh, idag ställs det ju mer krav på att man ska ha, återknyta till alla målen som vi har i läroplanen. Och det kan du inte komma ihåg vad du har gjort på en hel termin när du ska sätta dig och göra kvalitetsredovisningen och utvärderingen. Men då är det ju bra att ha sina dokumentationer och gå tillbaks till och se. (F1)

Följande framkom vid en intervju som stödjer ovanstående

Ehm...Nej men i, i den, i hela den här pedagogiska dokumentationen så vill man ju ändå få syn på varje barn, men det är ju ändå hela verksamheten som ska påverkas, varje barn så att dom följer deras utveckling och lärande kan man säga. (F7)

4.2.2 Delaktighet med barnen och omvärlden

Arbetslaget reflekterar över dokumentationen både tillsammans och med barnen, för att se hur de ska arbeta vidare mot målet. Omvärlden blir delaktig genom bilder på hemsidor och utställningar på bibliotek och mässor. För att göra barn och föräldrar delaktiga sätts det dokumenterade materialet upp på väggar samt visas i digitala fotoramar på förskolorna. Det förekommer även dokumentation på whiteboardtavlor. Materialet från dokumentationen används även vid utvecklingssamtal för att tydligt visa på barnens utveckling för föräldrarna.

Och likadant här har man stöd när man har eh utvecklingssamtal, då kan man ta fram, vi tänkte vi skulle gå in en gång i månaden ungefär och bara dyka ner, hur är det med detta barnet idag? Vad gör det barnet och vad, är det nån utveckling vi kan se här? Och då går man in och bara skriver lite

grann och tittar lite grann på hur, hur är det med detta barnet idag? Vad leker han med eller hon med och vem och är det nån utveckling vi kan se, han kanske börjat cykla som han inte kunde innan eller.. (F3)

Detta framkom vid en intervju som visar på ovanstående sammanställning

Och på biblioteket har vi också ställt ut innan också eh..från alla tre förskolorna eh..åh haft lite material och så..(F6)

Vi har ju varit med på den här eh..mässan med två gånger ”underbara ungar” (F5)

4.3 Hur ser förskollärarna på den pedagogiska dokumentationen i förskolan?

Här redogör vi för förskollärares olika tankar kring pedagogisk dokumentation.

4.3.1 Ökad kvalitet i förskolan

I vår studie framkommer det att förskollärare anser att den pedagogiska dokumentationen är ett positivt redskap i förskolan, både för att synliggöra barnens lärande och utveckling samt för att förbättra verksamhetens kvalitet. Dokumentationen visar även på pedagogernas arbete med läroplanen. För att kvalitetssäkra och utveckla verksamheten är pedagogisk dokumentation ett betydande verktyg.

Eh, det är ett viktigt medel för att kunna kvalitetssäkra verksamheten och kunna utveckla det som vi redan håller på med. (F7)

Följande utsaga visar på ovanstående sammanställning.

Och att det är precis det vi ska göra, vi ska göra det som står i läroplanen och ingenting annat. (F3)

4.3.2 Tidskrävande

Förskollärarna anser att arbetet med dokumentation är tidskrävande och att barnen ibland blir försummade. Tiden för pedagogisk dokumentation räcker inte till utan att något annat blir lidande. Även utrymmet för att diskutera dokumentationen i arbetslaget för att på så sätt kunna utveckla verksamheten är svårt att få tid till. Den pedagogiska dokumentationen blir

ytterligare ett moment som ska hinnas med. En metod som framkom var att ta tillvara på de stunder då barnen leker fritt.

Tidsbristen är ju alltid ett hinder.. eh, det är lätt att upptäcka lärandet och se situationer i vardagen och i verksamheten men att sen få tid hela arbetslaget att få sitta ner och utvärdera det som man har sett och sen utveckla det för att verksamheten då ska bli bättre och anpassas efter det vi har sett så finns det tidsbrist att man inte hinner få dom diskussionerna i arbetslaget. (F7)

Följande är en utsaga som berättar om möjligheten att ta tillvara på stunder att dokumentera

Eh, alltså, eh det finns inte mycket tid på förskolan till enskild planering och det är den vi efterlyser för att kunna göra dokumentationen. Men vi gör ju så här ibland att eh, om jag har haft grupperna på förmiddagen, så kan jag ss, och jag jobbar eftermiddag, så kan jag sätta mig mitt ibland barnen för då har jag ju koll på barnen samtidigt som jag skriver ner mina tankar och funderingar på min dokumentation. (F1)

4.3.3 Hinder i arbetslaget

Brist på IT-kompetens i arbetslaget påverkar dokumentationsprocessen, då detta kan göra att samtliga i arbetslaget kanske inte kan bidra lika mycket utan istället får be kollegorna om hjälp. Även olika synsätt på vad dokumentation är kan utgöra ett problem i arbetslaget, då det kan bli svårt att arbeta mot samma mål.

Asså jag kan se hinder i eh, nu som i mitt arbetslag så har jag, är det ju en som inte är så.. Hon är inte så insatt i datorer och såna tekniska saker så det kan jag se som ett hinder oftast att man använder sig ofta rätt mycket av datorer och kamera och ja eh, olika tekniska instrument ... Som att hon, ja då kanske hon får be oss om, oss, oss om hjälp, eller att hon ska återberätta för oss så att vi kan dokumentera och så. (F2)

Detta framkom vid våra intervjuer som styrker ovanstående.

Nej, det, det kan ju va kanske om man ser olika på vad pedagogisk dokumentation är för nånting. Asså man får kanske synka sig lite i arbetslaget och..och..vad man tycker att det är för nånting ... För annars är det kanske svårt och komma och jobba med det tillsammans i ett arbetslag om man inte har samma syn på det. (F4)

5 DISKUSSION

I vår undersökning framkom det att förskollärare ser på pedagogisk dokumentation som en mycket positiv metod att utvärdera och förändra verksamheten, för att kunna möta och utmana barnen i deras lärande och utveckling. De anser även att den pedagogiska dokumentationen visar deras arbete med läroplanen för förskolan, Lpfö98/10.

Dock uttrycker de att tidsfaktorn är ett stort hinder i arbetet med dokumentationen och att annat i verksamheten blir lidande, när tid ska tas för att arbeta med denna. Förskollärarna upplever att dokumentationen innebär ännu en uppgift som ska genomföras. Det framkom att det tas tillvara på ”lediga stunder”, då barnen har fri lek, för att arbeta med dokumentation. Förskolläraren har då möjlighet att sitta mitt bland barnen och dokumentera samtidigt som hon har uppsyn över och ansvar för barngruppen. Vår fråga är då vilken kvalitet dokumentationen får, då risken för att bli avbruten är väldigt stor. I vår studie framkom det att förskollärarna ansåg att annat på förskolan blev lidande på grund av arbetet med dokumentationen, bland annat tiden tillsammans med barnen.

Wehner-Godée (2000) anser att dokumentationen bör bytas ut av något annat, och inte bli ännu ett moment i dagens arbete. Frågan vi ställer då är vad som ska bytas bort och därmed inte ses som lika viktigt som dokumentation? Är det de ”klassiska” samlingarna med barnen? Utelek för barnen? Personalens raster? Väljs ett moment med barnen bort, väljs därmed en möjlighet till dokumentation bort enligt oss. Dessa frågor är inget som vi har berört i vår studie, men det är tankar som har uppkommit efteråt, som hade varit intressanta att diskutera med våra informanter. Vad hade de velat byta ut mot tid för dokumentation? Förslag till förändringar kan enligt Wehner-Godée (2000) vara att arbeta i mindre grupper, ta till vara på korta lediga stunder samt att alla i arbetslaget exempelvis inte behöver följa med barnen ut. Vad menar Wehner-Godée (2000) då hon föreslår arbete i mindre grupper för att möjliggöra pedagogisk dokumentation? Innebär det två mindre grupper med vars en personal, där den tredje får tid till att dokumentera? Vad är det då den tredje personalen ska dokumentera? Eller menar hon tre mindre grupper, och vem är det då som utför dokumentationen? När ges tid för reflektion i arbetslaget kring materialet? Förslaget hon ger om att all personal inte behöver följa med barngruppen ut är enligt oss avhängigt på barnantalet. Slutsatsen vi drar av detta arbetssätt är att det ej blir rutinmässigt, utan helt planlöst.

Ytterligare hinder vi fått ta del av i vår studie är bristande IT-kompetens i arbetslagen och åtskiljande synsätt på vad dokumentation är och hur de ska arbeta med denna inom arbetslagen. Hur går detta att förändra? Vi anser att utbildning inom IT är ett måste för att alla

ska kunna delta på samma premisser. Fortbildningar och samtal inom arbetsgruppen är vägar till ett gemensamt synsätt vad gäller pedagogisk dokumentation menar vi. Lenz Taguchi (1997) anser att det krävs att alla samarbetar och strävar åt samma håll då de arbetar med pedagogisk dokumentation. Arbetet blir mer lustfyllt och lärorikt, menar de som har lyckats göra pedagogisk dokumentation till en del av det vardagliga arbetet (Wehner-Godée, 2000).

Vad omfattas då den pedagogiska dokumentationen av? Enligt vår studie arbetar förskollärarna mycket med hjälp av konkreta och datorförda mappar, portfolier och pärmar. Dessa innehåller bilder, tagna med förskolans egen kamera, och texter kring barnens aktiviteter, som ofta har en koppling till förskolans läroplan. De konkreta mapparna/pärmarna/portfolierna innehåller också barnens egna alster samt fot- och handavtryck. Även observationer och ljudinspelningar på dator förekommer. Då större delen av våra informanter använder sig av konkreta portfolier och pärmar, försvåras dokumentationen med hjälp av film och ljud då dessa inte går att visa upp i en pärm, utan kräver digitala hjälpmedel. En svårighet vi ser med film och ljudinspelningar som dokumentation, är att det begränsar tillgängligheten för barnen och även för föräldrarna, då dessa inspelningar oftast lagras på en dator som kräver en pedagogs medverkan. Detta kan vara en anledning till att dessa arbetssätt ofta väljs bort. Vår uppfattning är att den enklaste metoden för dokumentation är kameran, då den alltid är lättillgänglig och lättanvänd. Dessutom visar en bild tydligt vad som sker i situationen. En bild är också lätt att ta fram för att reflektera tillsammans med barnen kring, samtidigt som anteckningar kan föras under samtalen för att dokumentera barnens tankar och se om det skett en utveckling, anser vi.

Buldu (2010) menar att det är processen som ska synliggöras genom pedagogisk dokumentation och inte resultatet, då processen visar mer på kreativitet. Vidare anser Buldu (2010) att dokumentation av lärandeprocesser ska delges barnen med visuella medel för att på så sätt framkalla reflektion hos barnen. Vår undersökning visar att pedagogerna i viss mån reflekterar tillsammans med barnen kring dagens händelser och kring dokumenterat material, för att synliggöra barnens tankar. Enligt oss krävs det att reflektioner med barnen sker kontinuerligt och att barnen uppmärksammas på förändringarna i materialet för att en lärprocess ska vara möjlig.

Detta styrker vi med bakgrund mot Ackelman (2001) som anser att pedagogens uppgift är att stötta barnen under reflektioner med olika frågeställningar. Buldu (2010) hävdar att genom återkommande reflektion över dokumentationen lär barnen känna sig själva. De får bekräftelse och ökat självförtroende.

Lenz Taguchi (1997) menar att reflektioner ska ske mellan barnen, mellan förskollärarna samt mellan förskolan och familjen. Är det så att reflektioner sker mellan alla dessa parter? Enligt vår undersökning reflekterar arbetslagen kring dokumentationen både tillsammans och med barnen. Varför är det viktigt att föräldrarna ska vara delaktiga i reflektionerna? Enligt lpfö98/10 ska förskolan samarbeta med föräldrarna och göra dem delaktiga i verksamheten. Dessutom anser vi att föräldrarna är de som känner sina barn bäst, och därför kan ha värdefulla tankar att bidra med.

Förskollärarna i vår undersökning anger att de använder dokumentationsmaterialet vid utvecklingssamtal i deras verksamheter, för att på ett tydligt sätt visa på barnens utveckling för föräldrarna. Vilket material delges föräldrarna vid ett utvecklingssamtal undrar vi? Är det allt som dokumenterats eller är det endast det som visar positivt på barnens utveckling, vilket då kan ge en enbart positiv bild av barnet och förskolan? Kan det skilja sig beroende på vilken förälder som samtalet genomförs med? Kan det variera med tanke på utvecklingen som skett hos barnet? Detta är frågor som vi undrar över, som kommit upp efter genomförda intervjuer. Enligt vår undersökning används materialet också för att göra föräldrarna och omvärlden delaktiga, genom att synliggöra materialet på väggar och i digitala fotoramar på förskolorna samt genom hemsidor, utställningar på bibliotek och deltagande på mässor. Vi anser att presentationer av förskolor på deras hemsidor är av betydelse. Detta för att det kan vara det första mötet med förskolan för föräldrar som söker plats för sitt/sina barn. Hemsidans innehåll utgör ett enkelt sätt att skapa sig en bild av förskolan på. Vi menar därför att just hemsidorna är viktiga då det gäller att förmedla verksamhetens kvalitet både med hjälp av bilder och texter. Korp (2003) skriver att för att skapa förtroende för verksamheten är dokumentationen en viktig del. Den blir förskolans offentliga röst som ger verksamheten en synlig identitet, något som är viktigt för samarbetet med föräldrarna.

Hur väljer pedagogerna vad som ska dokumenteras? Det framkom i vår studie att förskollärarna utgick både ifrån observationer av barnens fria aktiviteter och styrda aktiviteter som de dokumenterade. En fråga vi ställer oss vad gäller de fria aktiviteterna är: Utgår förskollärarna ifrån barnens intressen och kultur eller ifrån läroplanen i valet av att dokumentera barnens fria aktiviteter? Skulle pedagogerna kunna dokumentera en krigslek utifrån läroplanens mål gällande normer och värden och på så sätt se barnens utveckling? Skulle barnens utveckling kunna dokumenteras med hjälp av leksaker ifrån barnens nuvarande kultur, som till exempel Byggare Bob, Hello Kitty och aktuella barnprogram? Detta är frågor som vi inte behandlat i vår empiriska studie. Wehner-Godée (2000) anser att dokumentationer är en del av verksamheten och en möjlighet för pedagogerna att fördjupa sin

förståelse för barnens förhållande till världen. Med tanke på detta är det enligt oss bra, att ta tillvara på barnens kultur och egna aktiviteter och använda dessa i dokumentationsarbetet.

I vår studie var de intervjuade förskollärarna övervägande positiva till pedagogisk dokumentation. Vår tidigare erfarenhet, som vi nämnt i bakgrunden, var att många kände en oro över detta moment. Vad är det då som har gjort att inställningen ändrats? Har personalen fått fortbildning så att de känner sig tryggare? Är det den nya läroplanens krav som gör att de känner sig ”tvungna” att vara positiva? Har de vant sig vid arbetssättet? Har de pratat samman sig i arbetslagen? Känner de att dokumentationen leder till att förskollärare får högre status då deras arbete synliggörs? Detta är frågor som uppkommit vid bearbetningen av vårt sammanställda intervjumaterial.

Vi anser att pedagogisk dokumentation är ett viktigt arbetssätt i förskolan och att den visar på verksamhetens kvalitet och hjälper barnen vidare i deras utveckling. Vi menar att en avgörande del är reflektionen tillsammans med barnen. Dock upplever vi att ett stort hinder är att tiden inte räcker till för att arbeta med pedagogisk dokumentation fullt ut. Vi menar inte att det inte går att genomföra. Det krävs dock en förändring och omstrukturering av verksamheten och hur den ser ut för att pedagogisk dokumentation ska kunna genomföras. Det krävs även utbildning kring pedagogisk dokumentation samt IT-kunskaper och möjlighet för arbetslagen att bli samstämmiga kring ämnet. Viktigt är också att det finns en rutin för att arbeta med och reflektera kring den pedagogiska dokumentationen både i arbetslagen och med barnen. Rutiner är något som kommer med tiden, menar vi.

6 METODDISKUSSION

Vi valde att intervjua förskollärare från olika förskolor för att få ett djupt, uttömmande och varierat resultat gällande tankar och uppfattningar. Vid sammanställningen av resultatet såg vi att det ändå fanns många likheter i svaren gällande tankar och arbetssätt. Det kan bero på att alla informanter är verksamma inom samma kommun, och kanske har fått samma fortbildning. En annan faktor kan vara att samtliga arbetar med Lpfö98/10 som bakgrund och därför delar liknande tankar.

Vi upptäckte under sammanställningen av intervjuerna att frågorna om hur förskollärarna ser på den pedagogiska dokumentationen samt vad de gör med materialet får i viss mån samma svar i vår undersökning. Detta kan bero på att frågorna hör ihop med varandra och att informanterna kan ha tänkt på de didaktiska frågorna ”vad, hur och varför” när de svarade på samtliga frågor.

Före varje intervju fick informanterna ta del av våra intervjufrågor för att de skulle känna sig bekväma. Detta kan ha gjort att de hann förbereda sig i sina svar, och att svaren då blivit mer genomtänkta och positiva då de kan ha känt att de inte vill framstå som negativa mot pedagogisk dokumentation. Det kan även ha bidragit på ett positivt sätt, då det kan ha gett oss mer uttömmande svar än om de inte fått förbereda sig. Enligt Patel & Davidsson (2003) bör forskare säkerställa att de ska få svar på sina frågeställningar. Vi anser att valet att lämna ut våra frågeställningar innan intervjuerna gjorde detta mer möjligt.

Då vi förvånades över de övervägande positiva tankarna kring pedagogisk dokumentation gentemot tidigare erfarenheter från olika verksamheter vid vikariat och andra kontakter, undrar vi vad detta kan bero på. En avgörande faktor kan vara att förskollärarna intervjuades och därför inte kände sig anonyma, och därmed ville visa en positiv sida. Även aspekten att vi har någon form av relation till informanterna kan göra att de vill visa sig positiva. Det kan också vara en fördel att vara bekanta med informanterna, då detta kan göra att de känner sig mer bekväma att uttrycka sina tankar. Detta kopplar vi till Kvale & Brinkmann (2009) som påstår att informanten vill göra sig en bild av intervjuaren innan han/hon känner sig trygg att delge sina tankar och uppfattningar för en främmande person.

Hade svaren varit annorlunda om vi skickat ut enkäter med större konfidentialitet? Då hade förskollärarna inte behövt känna att en eventuell negativ bild skulle haft betydelse för den aktuella förskolan. Däremot hade svaren inte varit lika uttömmande som vid intervjuer, då enkäter alltid är begränsade utrymmesmässigt och ofta har färdigformulerade svarsalternativ (Patel & Davidsson, 2003).

Då vi valt intervjuer som metod är vi medvetna om att det resultat vi fått fram gällande arbetet med pedagogisk dokumentation till viss del endast visar förskollärarnas tankar kring arbetet, inte vad de faktiskt gör. Dock har vi delgetts material som visat på att de arbetar med dokumentation på olika sätt, som teckningar, bilder, portfolier, anslagstavlor och digitala fotoramar.

7 FÖRSLAG PÅ FORTSATT FORSKNING

Förslag på vidare forskning kring ämnet kan vara hur barnen påverkas av dokumentationen gällande att bli filmade, fotograferade och observerade. En annan fråga att undersöka kan vara valet av dokumentation, dokumenteras endast sådant som anses vara positivt eller även det som kan ses som negativt av vissa, så som krigslekar och dylikt? Ännu en forskningsfråga kan vara hur föräldrar ser på pedagogisk dokumentation och på vilket sätt de känner sig delaktiga. Ytterligare en fråga att forska kring kan vara hur dokumentationen genomförs med tanke på genus, skiljer det sig åt mellan pojkar och flickor? En sista fråga vi ger förslag på att forska kring är: Höjer pedagogisk dokumentation statusen på förskolläraryrket?

8 SAMMANFATTNING

Forskning och styrdokument säger att användningen av pedagogisk dokumentation är positiv för både barn, pedagoger, föräldrar och samhället i övrigt. Detta dels för att den gör barnens röster hörda och visar på deras utveckling och gör föräldrar och omvärld delaktiga i förskolans verksamhet. Men också för att pedagogisk dokumentation är en metod för att visa på förskolans kvalitet och att utvärdera verksamheten. Vi har genom intervjuer undersökt följande frågor: Hur ser förskollärare på den pedagogiska dokumentationen? Vad består dokumentationen av och vad gör förskollärarna med materialet? Resultatet visar på en samstämmig syn på pedagogisk dokumentation. Förskollärare i vår studie var positiva till dokumentation men såg även hinder såsom tiden, brist på kompetens inom området samt särskiljande åsikter kring vad dokumentation är inom arbetslaget. Vår slutsats av undersökningen är att det finns en gemensam syn hos förskollärare i kommunen om vad pedagogisk dokumentation är, samt att det är en fördel i det pedagogiska arbetet.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Ackelman, Kjell (2001) *Elevportfolio – ett redskap för egen utveckling* Stockholm: Gothia AB
- Bjurwill, Christer (2001) *A, B, C och D – Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser* Lund Studentlitteratur
- Björklund Boistrup, Lisa (2006) Att fånga lärandet i flykten. I: Lindström, Lars & Lindberg, Viveca (red.) (2006) *Pedagogisk bedömning – om att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap* Stockholm HLS Förlag s. 111-129
- Buldu, Mehmet (2010). Making learning visible in kindergarten classrooms: Pedagogical documentation as a formative assessment technique. *Elsevier*, Vol. 26, nr 7, s. 1439-1449
- Dahlberg, Gunilla & Lenz Taguchi, Hillevi (1994) *Förskola och skola – om två skilda traditioner och om visionen om en mötesplats* Stockholm: HLS Förlag
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB
http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/omraden/bedomning_och_betyg/formativ_bedomning
- Korp, Helena (2003) *Kunskapsbedömning – hur, vad och varför?* Stockholm: Myndigheten för skolutveckling
- Kroeger & Cardy (2006) Documentation: A Hard to Reach place. *Early Childhood Education Journal*, Vol. 33 nr 6, s. 389-398
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun* Lund Studentlitteratur AB
- Lenz Taguchi, Hillevi (1997) *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLS Förlag
- Lindgren, A-L & Sparrman, Anna (2003) Om att bli dokumenterad – Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, årg 8, nr 1–2, s 58–69
- Lindström, Lars & Lindberg, Viveca (2006) *Pedagogisk bedömning – om att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap* Stockholm: HLS Förlag
- McKenna, Devon (2005) Documenting development and pedagogy in the Swedish preschool: The portfolio as a vehicle for reflection, learning and democracy. *Frontiers: The interdisciplinary journal of study abroad*, Vol. 12, s.161-184

- Patel, Runa & Davidson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning* Lund Studentlitteratur
- Skolverket, Lpfö 98, Reviderad 2010
- http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2442
- Vallberg Roth, Ann-Christine & Månsson, Annika (2006) Individuella utvecklingsplaner som fenomen i tiden, samhället och skolan. *Utbildning & Demokrati*, Vol. 15, nr 3, s. 31-60
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Wehner-Godée, Christina (2006) Att bedöma små barns kunnande. I: Lindström, Lars & Lindberg, Viveca (red.) (2006) *Pedagogisk bedömning – om att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap* Stockholm HLS Förlag s. 93-109
- Wehner-Godée, Christina (2000) *Att fånga lärandet – pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier* Stockholm: Liber AB

INTERVJUFRÅGOR

Hur ser du på den pedagogiska dokumentationen?
(fördelar/hinder, utvärdering, tid, medel)

Vad består dokumentationen av?
(bilder, text, filmer, arbeten, val av dokumentation/vad)

Vad gör ni med materialet?
(delaktighet föräldrar, barnet, samhället, reflektion, samtal)

Intervju med F1 11115

A: Ja. Ni, känner ni att det har eh, att, att det har förändrats mycket för er rent tidsmässigt, att eh, eller ni, har ni kommit in i det bra (mummel)?

F1: Ehm, alltså, eh det finns inte mycket tid på förskolan till enskild planering och det är den vi efterlyser för att kunna göra dokumentationen. Men vi gör ju så här ibland att eh, om jag har haft grupperna på förmiddan, så kan jag ss, och jag jobbar eftermiddag, så kan jag sätta mig mitt ibland barnen för då har jag ju koll på barnen samtidigt som jag skriver ner mina tankar och funderingar på min dokumentation. Men sen har vi ju börjat använda datan mycket mer. Jag kanske ska visa.. att eh, som här har vi ju vatt ute och letat siffror och då dokumenterar dom det, barnen det med eh, med eh vad heter det kameran. Jag har tatt några bilder också för det var inte alla utav deras bilder som är bra, men dom dokumenterar med kameran. Och sen kommer vi hem och så eh kan vi bearbeta det.

A: Ja.

F1: Så att vi har den biten av dokumentation också där man använder.. Och det har vi inte heller vatt så himla bra.. Här sitter stora gruppen och jobbar (visar bilder i en pärm).

A:Ja.

F1: Och då eh låter jag barnen, eh ha egna reflektioner kring det vi har gjort först. Och sen så eh knyter jag till läroplanen, och sen så brukar vi ju visa det för föräldrarna. Och på min egen dokumentation så för, för hur jag ska jobba så har vi ett reflektionsprotokoll där man har mål och syfte, planerade aktivitet, reflektioner kring det och hur går vi vidare, sen koppling till läroplanen.

A: Ja. Det är ju jättebra ju.

F1: Ja jag, den här funkar, den tar inte så lång tid.

A: Ja (mummel).

F1: Man måste hitta ett system som inte tar lång tid.

A: Mm.

F1: Sen vill vår ehm, chef, han vill att vi ska ha ett gemensamt eh, ehm dokumentationsprotokoll för hela förskolan. Men det eh, ska vi då eh, kunna använda bara inför planering, grovplaneringen om man säger så, när vi har planering inför höstterminen, och sen så kan vi plocka fram det och eh, titta till jul när vi har vår utvärdering och så att, och då har vi ett gemensamt eh, vad heter det, dokumentationsprotokoll.

A: Ja.

Intervju med F2 11115

S: Okej.

F2: Sen får dom den då när dom slutar på förskolan.

S: Mm.

F2: Eh, och dom eh dokumentationerna med bild och text brukar vi ju ofta sätta upp på väggen innan vi sätter in dom i pärmen så att föräldrarna med kan se dom och barnen.. ja dom får, kan ju kolla i pärmarna också.

S: Mm.

F2: Eh, dom brukar säga till när dom vill titta i dom så tar vi fram dom till dom.

S: Mm.

F2: Eh, sen brukar vi ha, vi har en sån ehm digital fotoram där vi har bilderna. Eh, nu har den dock inte suttit så bra till så att barnen har kunnat se så mycket av den tyvärr. Men eh nu när vi får i ordning så ska vi försöka få ner den på bättre höjd för annars var det lite att det mes, mest vatt för föräldrarna kanske.

S: Mm.

F2: Sen.. ja..

S: Mm. Ehm, om asså med det här materialet då förutom eh fotoramar och böcker och så, har ni nånting så, asså vad ni gör med materialet, om ni jobbar eh med barnen med det liksom på bestämda tider eller, asså så?

F2: Hur tänker du?

(skratt)

S: Asså om det är liksom så som fotoramarna till exempel..

F2: Mm..

S: Det är ju mer lite fritt eller så om man ska se, kanske under en bestämd eh tid utan det kan man ju gå och titta på när man vill eller så..

F2: Mm.

S: Och föräldrarna kan titta när dom hämtar och så.

F2: Mm.

S: Men när, om ni har liksom några aktiviteter eller vad man ska kalla det.

F2: Mm.

S: Ehm, där ni jobbar med materialet med barnen på nåt sätt?

F2: Om vi har nåt tema? Nu tänker du ju, asså jag tänker med, hur du tänker med dokumentation?

Intervju med F3 11115

A: Mmm

F3: ..hur vi ska göra med detta, vi har inte riktigt blivit färdiga med den här modellen. För dom har det tagit flera år och utarbeta det här.

A: Mmm

F3: Och komma asså, dit dom har kommit idag.

A: Mmm

F3: Så vi kan väl inte räkna med att göra det på en vecka heller.

(skratt)

A: Nej

F3: Så sätter man upp det här till exempel då vattenlek, vad det passar under då, utveckling och lärande, ja, så kan föräldrarna titta här.

A: Och då har ni rubriker

F3: Ja vi har dom här fyra rubrikerna

(mummel)

A: Och dom kommer ifrån läroplanen

F3: Dom kommer direkt från läroplanen

A: Ja,

F3: Alltihopa ja,

S: Mmm

F3: Mmm och sen dom större barnen har en till och det är eh,, skola, förskola skola, tror jag den heter den.

A: Ja..

F3: Men det har ju inte vi för våra små för dom går ju inte över till skolan. Så det är dom här fyra vi har.

S: Mm.

A: Så ni arbetar med text och bilder då?

F3: Ja.

A: Framför allt..

F3: Text och bilder framför allt ja.

A: Ja. Arbetar ni nånting med, typ kring barnens egna arbeten?

F3: Ja, det gör vi det också. Då dokumenterar vi det i deras egna pärmar. Här är, och sen efter att vi har eh haft det uppe på väggen ett tag, vi vet inte exakt hur länge. Det får vi se lite granna hur eh länge det ska sitta där. Så kommer vi och sätta in det här i eh,

Intervju med F4 11117

S: Mm och eh hur jobbar ni med det här på er avdelning?

F4: Eh.. vi gör inte det så jätte mycket faktiskt. Och det är nog tidsbrist.

S: Mm Har ni, har ni nån plan eller så hur ni asså om ni har tänkt jobba med det liksom hur ni.

F4: Ja, jag har ju min idé om hur pedagogisk dokumentation

'(skratt)

S: Mmm

F4: Så jag tycker att det är jätteroligt när studenter kommer hit och..

S: Mm

F4: ..och då som är påå..vad blir det tredje och fjärde och uppåt och jobbar med det.

S: Mm

F4: För det, för det är en tillgång i vårt arbetslag och vår barngrupp..

S: Mm

F4: När ni gör det

S: Mm..ehm ja, och sen nästa fråga då är vad gör ni med materialet men eh..(skratt)

F4: Ja, men när det görs, eh..ehm så går man ju igenom det och tittar på det som nu hade jag en student (skratt) som, som gjorde och eh och gjorde det på hela barngruppen och vad dom sa och vad som hände och vad studenten sa, och så vidare eh..och nu hade jag ett utvecklingssamtal där jag hade plockat ut ett av dom barnen..

S: Mm

F4: Eh och de..är jätteuppskattat hos föräldrarna.

S: Mm

F4: Mycket bra underlag.

S: Mm

F4: Vad var frågan? Vad jag gjorde med det? Ja, precis

(Skratt)

F4: Mm. Ja, och sen att man ju kan titta på vad eh..ja..man behöver inte tycker inte jag ha en eh .. det kan man ju ha, men man behöver inte ha en tanke på, nu ska vi titta på det eller det utan det kan man göra efteråt om man vill titta på ehm vad dom kom fram till eh rent kunskapsmässigt eller man vill titta på språket. Eh och då är det ju bra kanske och ha diktafon eller video så att man får med det eh korrekta talet hos barnen om det nu är det man vill titta

Intervju med F5 och F6 11121

S: Eh, ser ni några hinder..

F5: Oh yes.

S: .. med det?

F6: Japp, tiden.

F5: Oh yes, det är tiden.

S: Mm. Det är det?

F5: Det är ju det stora hindret.

S: Ja.

F6: Mm. Att man känner att man vill va delaktig i barngruppen, man, man känner att tiden finns inte avsatt för och ha dokumentationen. (mummel)

F5: Nej och det är, det är lite så vi känner denna terminen med att det liksom..

F6: Mm.

F5: .. det är tight som det är.

S: Mm.

F5: Eh, så ska vi få in ett moment till..

S: Mm.

F6: Mm.. Hade man haft som i skolans värld där man ofta gör utifrån såna här planeringar eller styrdokument som eh vår läroplan är uppbyggd ur, eller efter, då ser man ofta från eh skolans synvinkel där har ju en förskollärare sex timmar i veckan nästan, fyra till sex timmars planering.

S: Mm.

F5: Planeringstid ja, vi har...

F6: Det är en jätteskillnad till oss förskollärare på förskolan där har vi ju en timme.

F5: Vi har på eget initiativ en timme ja.

F6: En timme, ja, en timme och det, det vi har så mycket, vi ska ju va så mycket allt-i-allo personal och, och det, det försvinner.

F5: Mm.

S: Mm.

F5: Ja den äts ju upp den timmen jättesnabbt.

F6: Mm.

F5: Bland annat, så det är det stora problemet.

F6: Mm.

S: Mm. Ser ni nåt annat mer än tiden som kan va hinder?

Intervju med F7 11124

A: Mm. Nej men jag förstår vad du menar.

F7: Ja det är bra.

(skratt)

A: Använder ni materialet tillsammans med barnen, reflekterar ni tillsammans med barnen över materialet som ni har, om det är bilder eller om ni har skrivit ner nån text eller så här?

F7: Eh ja, vi har ju, efterhand så byter vi ut dokumentationerna på väggen och sätter in i deras pärmarna. Pärmarna finns ju hela tiden så barnen själva kan ta dom, och sitta och bläddra i dom. Kanske inte sker särskilt jättejättemycket i verksamheten att det blir så. Eh kan inte påstå heller att vi har suttit ner med barnen och pratat så direkta med dokumentation just nu.

A: Nej.

F7: Nej.

A: Ska vi se, du har pratat om hinder, du har pratat om fördelar.. Eh, ni använder främst bilder och text när eh, när du sa att ni skriver ner, då skriver ni ner barnens samtal och så eller barnens...

F7: Mm.. Ehm, den dokumentationen vi har gjort nu efter vi är ett nytt arbetslag som har börjat denna terminen, kanske kan va viktigt och säga med.. Eh det har bestått i att man har upptäckt saker i verksamheten, till exempel att eh, eh jag vet vi har nog gjort nån dokumentation om mönster när barnen började lägga pärlplattor.. Så observerade vi att man bara satte pärlorna lite där man tyckte, och sen så efterhand började man prata om att ”kan man göra ett mönster?”.. Asså så, rosa pärlor, gröna pärlor och så så började dom med det.. Eh sen började vi prata om att upprepa mönster så eh, då är det ju dom observationerna man har skrivit och anknutit till läroplanstexten, eh och med foto då.

A: Mm, men det är ju jättebra. Men då reflekterar ni ju ändå lite tillsammans med barnen, ni utvecklar ju dom och möter dom..

F7: Ja.

A: Men kanske inte när ni har gjort, tagit fotot då så sitter ni inte...

F7: Nej.

A: .. och kopplar tillbaka att ”vad var det vi gjorde här?”

F7: Inte med själva dokumentationen..

A: Nej.

F7: .. men med arbetet i verksamheten gör vi ju det.

A: Ja.

F7: Mm.